

ARTYKUŁY I EDYCJE

BARBARA BONAR CHR
Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie
ORCID: 0000-0003-0625-4477

DRUKI BERDYCZOWSKIEJ DRUKARNI FORTECY NMP WW. OO. KARMELITÓW BOSYCH W ZBIORACH STARYCH DRUKÓW BIBLIOTEKI NAUKOWEJ PAU I PAN W KRAKOWIE

Słowa kluczowe: Berdyczów, Drukarnia Fortecy NMP OO. Karmelitów Bosych, Cyprian Walewski, Eligiusz Suchodolski

Wśród prawie 17 000 starych druków, które stanowią część zbiorów specjalnych Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie, znajduje się mały, bo liczący zaledwie 12 woluminów, zbiór pochodzący z drukarni klasztoru ojców karmelitów w Berdyczowie¹.

Drukarnia ta powstała dzięki inicjatywie Jakuba Zwolińskiego (w zakonie: o. Józef od Matki Bożej z Góry Karmel), długoletniego przeora klasztoru w Berdyczowie. Po uzyskaniu zgody przełożonego generalnego w Rzymie, za pośrednictwem biskupa kijowskiego Kajetana Sołtyka, ojcowie karmelici wyjednali u króla Augusta III przywilej na założenie drukarni. Wydany on został 14 stycznia 1758 r. w Warszawie, a oblatowany w Kijowie 3 czerwca tegoż roku. Admisji tego przywileju oraz pozwolenia na druk książek religijnych udzielił klasztorowi Franciszek Zambrzycki, kanonik katedralny i wizytator generalny kijowski, dokumentem z dnia 20 maja 1778 r.² Nowy przywilej od Stanisława Augusta Poniatowskiego otrzymali 3 czerwca 1778 r., który zabraniał, pod karą 1000 dukatów, przedruku w ciągu dziesięciolecia 6-tomowego dzieła Antoniego Janiszewskiego *Kazania na niedziele i święta całego roku*³. Drukarnia funkcjonowała w latach 1760–1844 i należała do najbardziej dynamicznych placówek

¹ Zob. Aneks, s. 44.

² Zob. J. Plis, *Drukarnia „Fortecy Najświętszej Maryi Panny” w Berdyczowie (1758–1844)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Lublin – Polonia. Sectio F”, t. 45, 1990, s. 377; J. Wanat, *Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie*, Kraków 2002, s. 21–22.

³ *Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku*, z. 6: *Małopolska – Ziemie Ruskie*, oprac. A. Kawecka-Gryczowa, K. Korotajowa, W. Krajewski, Wrocław 1960, s. 120.

wydawniczych na południowych rubieżach Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVIII w. W ciągu 84 lat swej działalności wydała ponad 800 pozycji książkowych i druków okolicznościowych⁴.

Małeńki zbiór druków berdyczowskich z Biblioteki Naukowej PAU i PAN przedstawia w niewielkim stopniu to, co było drukowane w Drukarni Fortecy. Przykładem dzieła teologicznego jest praca dominikanina Pawła Ruszła *Skarb nigdy nieprzebrany Kościoła świętego...*⁵, wydana w 1767 r., dostarczająca wiadomości do dziejów kultu relikwii Krzyża św. Teologię moralną reprezentuje dziełko Jakuba Kulczyckiego zatytułowane *Zwierciadło panien, w którym się codziennie przeglądać powinny* z roku 1796. Do znamienitszych dzieł, które opuściły drukarnię berdyczowską, należy 6-tomowe dzieło ks. Antoniego Janiszewskiego *Kazania na niedziele i święta całego roku* (1779), na które karmelici otrzymali osobny przywilej, o którym mowa była wyżej. W zbiorach Biblioteki znajdują się trzy tomy zawierające: kazania od pierwszej niedzieli adwentu aż do niedzieli Zesłania Ducha Świętego, kazania od Nowego Roku do św. Jana Chrzciciela oraz kazania przygodne, „z różnych okoliczności, po różnych kościołach miane”. Są też *Kazania postne przeciwko libertynom*, wydane prawdopodobnie w 1780 r. Ich autorem był o. Agnell od Ofiarowania NMP (Jan Nepomucen Feliks Kwaczyński⁶), ceniony kaznodzieja w Warszawie i Krakowie.

Obok dzieł religijnych w omawianym zbiorze znajdują się podręczniki szkolne, takie jak: *Rachmistrz Polski* Józefa Torzewskiego z roku 1760, podręcznik do arytmetyki i algebry; *Historia powszechna dawnych państw* Antoniego Kapicy z 1781 r. oraz wydane w 1777 r. *Krótkie zebranie zarzutów ciekawych o rzeczach tego świata* jezuita Józefa Iwanickiego, nauczyciela w kolegium przemyskim. Jest też dzieło Justusa Lipsiusa, humanisty niderlandzkiego, zatytułowane *Uwagi i przykłady polityczne o cnotach i ułomnościach wielkich ludzi*, z roku 1790, a także *Instrukcja Dziekanom* Kaspra Cieciszowskiego, późniejszego arcybiskupa mohylewskiego.

W Aneksie zamieszczono również dwa druki, o których warto wspomnieć w tym miejscu. Pierwszym jest *Obywatel w zamysłach* wydany w roku 1790. Na stronie tytułowej pojawia się – jako miejsce wydania – Berdyczów. Niestety jest to adres fikcyjny. Właściwym miejscem jest Warszawa i drukarnia M. Grölla⁷. Podobnie ma się sprawa z drukiem zatytułowanym *Korrespondencya Jednego Obywatela z Podkomorzym Pewnego Województwa*. Joanna Krauze-Karpińska przypisuje tę broszurę Drukarni Misjonarzy „nie przed 31 I 1790”, z zastrzeżeniem: „Ekspensa 31 I 1790 [...] są bardzo nieprecyzyjne, dlatego identyfikacja nie

⁴ Więcej na temat historii drukarni oraz charakterystyki produkcji: J. Wanat, *op. cit.*

⁵ E. Ozorowski, *Ruszal Paweł Franciszek*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 3: M–R, red. H.E. Wyczawski, Warszawa 1982, s. 524.

⁶ Estreicher identyfikuje go jako Nowicki. Nowsze badania – zarówno J. Plisa, jak i J. Wanata – identyfikują go jako Jana Nepomucena Feliksa Kwaczyńskiego.

⁷ S. Grzeszczuk, D. Hombek, *Książka polska w ogłoszeniach prasowych XVIII w. Źródła*, t. 2: „Gazeta Warszawska” 1786–1792, red. Z. Goliński, Kraków 1995, s. 319, poz. 4031.

do końca pewna”⁸. Według Józefa Wanata druk ten został opublikowany w oficynie karmelitów bosych w Berdyczowie w 1789 r.⁹

Warto zaznaczyć, że jeden z druków, *Skarb nigdy nieprzebrany Kościoła świętego...*, posiada dwie ilustracje sygnowane przez Teofila Trockiewicza, który był związany z drukarnią berdyczowską i jej sztycharnią. Niestety bliższe fakty z życia owego grafika nie są nam znane. Hanna Widacka wspomina, że był współpracownikiem Teodora Rakowieckiego przy ilustrowaniu dzieła Trześniewskiego dla drukarni w Berdyczowie. Miał otrzymać we Lwowie w roku 1766 przywilej królewski na drukarnię i sztycharnię, a jego dorobek zawiera głównie grafikę dewocyjną, w tym oczywiście maryjną¹⁰. Wspomniane grafiki dotyczą natomiast lubelskiego kościoła Dominikanów i przechowywanego tam relikwiarza Drzewa Krzyża Św.

Należy też odnotować znaną proveniencję druków berdyczowskich. Część woluminów (5) trafiło do Biblioteki w roku 1875 w wyniku zapisu testamentowego Cypriana Walewskiego, znakomitego kolekcjonera i bibliografa¹¹. Kolejnym darczyńcą (4 woluminy berdyczowskie) był Eligiusz Suchodolski, ziemianin, muzyk amator, a przede wszystkim filantrop. Urodził się ok. 1818 r. w Wojcieszkowie, w rodzinie o tradycjach muzycznych. Być może on i jego brat Edmund byli uczniami Józefa Elsnera. W roku 1846, w wyniku umowy zawartej z ojcem Franciszkiem i bratem Edmundem, stał się właścicielem Gościeradowa. Uporządkował rodzinne archiwum i bibliotekę, czyli kilkaset rękopisów z XVI–XIX w. związanych z dziejami Prażmowskich, Wybranowskich i Suchodolskich oraz ok. 900 druków z XVI–XIX w. Swój majątek zapisał Warszawskiemu Towarzystwu Dobroczynności, pod warunkiem urządzenia w pałacu szpitala. Jego brat Edmund miał prawo dożywocia. Eligiusz Suchodolski zmarł w roku 1894 w Gościeradowie. Brat zakwestionował testament, ale po oddaleniu sprawy przez sąd Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności w roku 1904 weszło w posiadanie majątku po Suchodolskim¹². Na mocy testamentu, w roku 1905, biblioteka gościeradowska przeszła na własność Biblioteki Akademii Umiejętności w Krakowie. Jak podaje *Sprawozdanie Sekretarza Generalnego*: „W roku ubiegłym otrzymała biblioteka książki i broszury od 82 dawców; znaczniejsze dary pochodzą: z zapisu ś. p. Eligiusza hr. Suchodolskiego 454 dzieł w 1100 tomach”¹³.

⁸ J. Krauze-Karpińska, *Warszawska drukarnia księży misjonarzy 1780–1796. Monografia bibliograficzna*, Warszawa 2020, poz. 390.

⁹ J. Wanat, *op. cit.*, poz. 332.

¹⁰ H. Widacka, *Matka Boska Berdyczowska w grafice XVIII i XIX wieku*, Warszawa 1998, s. 62.

¹¹ Więcej na jego temat: B. Paloc-Schnaydrowa, *Cyprian Walewski, bibliograf i kolekcjoner (1820–1873)*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie”, R. 4: 1958, s. 367–389.

¹² J.S. Nowak, *Suchodolski Eligiusz*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 45, z. 2, Kraków 2008, s. 278–279.

¹³ *Sprawozdanie Sekretarza Generalnego z czynności Akademii od kwietnia 1905 do kwietnia 1906*, „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie”, R. 1905/1906, Kraków 1906, s. 97, s. 61–111.

Wspomniana już wyżej książka *Skarb nigdy nieprzebrany Kościoła świętego...* pochodzi natomiast z daru Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Uczniów UJ – organizacji pomocowej studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁴.

Przedstawione w niniejszym artykule druki pokazują w znikomym stopniu produkcję typografii karmelitów berdyczowskich, której powstanie przyczyniło się do wzrostu znaczenia Berdyczowa w latach 60. XVIII w. Są też ubogaceniem zbiorów Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie.

ANEKS

1. Cieciszowski Kasper Kazimierz

Instrukcja Dziekanom. – [Berdyczów?] : [drukarz nieznany], [po 12 VII 1796]. – [6] k. sygn.)a(–)c(2 ; 2°.

Tytuł nagłówkowy.

Na końcu: Dan w Berdyczowie ... Dnia 12. Miesiąca Lipca Roku Pańskiego 1796.

Tekst w ramce.

Estr. XV–XVIII, 14, 275.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 402.

Prow.: Pieczęta Biblioteka PAN w Krakowie.

PAU St.Dr. 7985

2. Iwanicki Józef

Krotkie zebranie zarzutów ciekawych o rzeczach tego Świata pod zmysły podpadających i ie zaskakujących ku pożytkowi młodzi związłemi odpowiedziami ułatwione i na widok powszechny przez ... wydane. – Berdyczów, Druk. Fortecy N. Maryi Panny, 1777. – [5] k., 152, [3] s., 8°.

Estr. XV–XVIII, 18, 698.

Wanat nie notuje.

Prow.: pieczęta „Z księgozbioru Cypriana Walewskiego”; pieczęta: Biblioteka Akademii Umiejętności w Krakowie; na grzbiecie nalepka z numerem 2944; na s. przedtyt. 2944/49–12, niebieską kredką: 49–12; Ex libris Felicis Szczepa...? nazwisko nieczytelne (Szczepanowski?); pod spodem: ?rtis Oratoriae Auditoris ???; na s. tyt. zamazany zapis: Ex libris

PAU St.Dr. 11620

3. Janiszewski Antoni

Kazania Na Niedziele y Święta Całego Roku tudzież Kazania Przygodne to iest: z różnych okoliczności, po różnych Kościołach Miane. Cz. 1, t. 1, Od Niedzieli I. Adwentu aż do Niedzieli Świętecznej Zesłania Ducha Świętego / Od ... Antoniego Janiszewskiego ... w Sześciu osobnych Tomikach do Druku Podane ... – W Berdyczowie : w Drukarni WW. OO. Karmelitów Bosych Fortecy Najświętszej Maryi Panny ..., 1779. – [13] k., 528 s.; 8°.

Oznaczenie i tyt. części na 2. k. tyt.

Ded.: ... Przesławiony Kapituły Archi-Katedry Lwowskiej

¹⁴ Więcej: W. Jakubas, *Towarzystwo Wzajemnej Pomocy Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego i jego agendy*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”, t. 63, 2013, s. 213–229.

Estr. XV–XVIII, 18, 452.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 198.

Prow.: Eligiusz Suchodolski.

PAU St.Dr. 5951 (t.1)

4. Janiszewski Antoni

Kazania Na Święta Całego Roku : Na Dwie Części Podzielone. Cz. 1, t. 3, Od Nowego Roku, Do S. Jana Chrzciciela / Do Druku Podane Od J. X. Antoniego Janiszewskiego ...

W Berdyczowie : W Drukarni WW. OO. Karmelitów Bosych Fortecy N.M.P. ..., 1779. – [8] k., 435 [i. e. 436] s., [3] k.; 8°.

Dedykacja: „Ofiarowanie Tych Kazan ... Radzcom y Ławnikom Stołecznego Miasta Rusi Lwowa ...”.

Jest to trzeci tomik kazań, które ukazały się w 1779 w sześciu tomach podzielonych na dwie części.

Błąd w paginacji: strona 272 oznaczona podwójnie.

Estr. XV–XVIII, 18, 452.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 198.

Prow.: Eligiusz Suchodolski.

PAU St.Dr. 5951 (t. 2)

5. Janiszewski Antoni

Kazania Przygodne to iest: z różnych okoliczności, po różnych Kościołach Miane : Na Dwie Części Podzielone. Cz. 1, t. 5, Od Kazania w czasie Koronacyi Obrazu, aż do Kazania w Czasie Ceremonii Umywania Nog Ubogim / Do Druku Podane Od ... Antoniego Janiszewskiego ... – W Berdyczowie : W Drukarni WW. OO. Karmelitów Bosych Fortecy N.M.P. ..., 1779. – [8] k., 441, [1 cz.] s., [3] k.; 8°.

Ded.: ... Wielmożney ... Pani Ludowice z Rostworowskich Trembinski

Jest to piąty tomik kazań, które ukazały się w 1779 w sześciu tomach podzielonych na dwie części.

Estr. XV–XVIII, 18, 452.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 198.

Prow.: Eligiusz Suchodolski.

PAU St.Dr. 5951 (t. 3)

6. Kapica Antoni

Historia Powszechna Dawnych Państw Dla Pozytku Uczący się Młodzi / Z Francuzkiego Na Oczysty Język Przełożona Przez Xiędza Antoniego Kapicę Profesora Szkół Wojewodzkich Zytomierskich. – W Berdyczowie : w Drukarni Fortecy Najświętszej Maryi Panny, [po 16 VII] 1781. [8] k., 64 s., [4] k.; 8°.

Data dzienna na podstawie analizy tekstu: ... w czasie popisu rocznego ... w Zytomierzu dnia 16 Lipca, Roku 1781.

Dedykacja autora dla Hilarego Chojeckiego: Do ... Jmci Pana Hilarego Chojeckiego ...

Estr. XV–XVIII, 19, 189.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 225.

Prow.: na grzbiecie nalepka z nr 1122; na wklejce numery: 56–11, przekreślony napisany niebieską kredką numer 14–7; na s. przedtytułowej 1122/560–011; pieczętka: Biblioteka Akademii Umiejętności w Krakowie.

PAU St.Dr. 6613

7. Lipsius Justus

Justa Lipsyusza Uwagi i Przykłady Polityczne O Cnotach i Ułomnościach Wielkich Ludzi : Z Lacińskiego na Oyczysty Język przetłumaczone i na dwie Części Podzielone. – W Berdyczowie : w Drukarni J. K. Mci i Rzplitey, 1790. – [4] k., 220 s., [3] k.; 8°.

Dedykacja tłumacza: Do Jasnie Oswieconego Grzegorza Potemkina Tauryckiego ... / Woyciech Baczyński.

Estr. XV–XVIII, 21, 314.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 353.

Prow.: pieczętka: Z księgozbioru Cypriana Walewskiego; pieczętka: Biblioteka Akademii Umiejętności w Krakowie; na grzbiecie nalepka z nr 2,933; na s. tyt. niebieską kredką 49–13; 4–11.

PAU St.Dr. 6623

8. Kulczycki Jakób

Zwierciadło panien, w którym się codziennie przeglądać powinny ... Oraz przestroga jak się w posiedzeniach z kawalerami, a w przyszłym czasie z mężami swoimi bawić mają. / Przez ... tego nakładem. – Berdyczów : [Drukarnia Fortecy NMP], 1796. – [3] k., 65 s.; 8°.

Estr. XV–XVIII, 20, 369.

Miejsce wydania za: Jerzy Plis, *Drukarnia „Fortecy Najświętszej Maryi Panny” w Berdyczowie (1758–1844)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin – Polonia, Sectio F”, t. 45, 1990, s. 384.

Prow.: pieczętka: Z księgozbioru Cypriana Walewskiego; pieczętka Biblioteka Akademii Umiejętności w Krakowie; pieczętka Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie; na grzbiecie nalepka z numerem 3.853; na okładce czerwona kredką 45–14; na s. tyt. 3853/45–14.

PAU St.Dr. 13327

9. Kwaczyński Jan Nepomucen Feliks

Kazania Postne Przeciwno Libertynom O Religii Jezusa w Kościele Warszawskim XX. Karmelitów Bosych / Przez X. Agnella Od Ofiarowania Najświętszej Panny Maryi tegoż Zakonu Kaznodzieję Ordynaryjnego Miane w Roku 1780. – W Berdyczowie : w Drukarni Fortecy Najświętszej Panny Maryi ..., [post 20 VIII 1780]. – 101 s.; 8°.

Data dz. wg aprob. (s. 2): Datum Zytomiriae die. 20. Augusti 1780. Anno.

Estr. XV–XVIII, 23, 189.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 208.

Prow.: Eligiusz Suchodolski; na grzbiecie nalepka z numerem 38.325, na wklejce 38325/72–15; pieczętka Biblioteka Akademii Umiejętności w Krakowie

PAU St.Dr. 5865

10. Ruszel Paweł

Skarb Nigdy nieprzebrany Kościoła Świętego, to iest Nieporównany Krzyza Panskiego szacunek / niegdy Przez Xiędza Pawła Russla ... tą Xięgą na trzy części rozdzieloną ... Zalecony. Teraz powtornie za usilnym Staraniem ... Pana Stanisława Kostki Ortyńskiego Podczaszego Zwi-nogrodzkiego, Na przedrukowanie teyże Księgni znaczny sumpt łożącego, Otworzony. – W Berdyczowie : w Drukarni Karmelu Fortecy N.P. Maryi ..., [post 20 IV] 1767. – [16] k., [1], 877 [i.e. 878] s., [10] k. : il.; 4°.

Data dz. wyd. z reimprimatur: 1767. Die 20. Mensis Aprilis.

W tekście il. drzeworyt. i miedzioryt.

Paginacja zaczyna się na verso k. A2. Liczne błędy w paginacji.

Estr. XV–XVIII, 26, 493.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 86.

PAU St.Dr. 3334

Prow.: pieczętka Biblioteka T.WZ.P.U.U.J. w Krakowie na s. tyt. oraz liczne w tekście; pieczętka Biblioteka Akademii Umiejętności w Krakowie; na grzbiecie nalepka z numerem 41928 oraz 72–06; numery powtórzone na wewnętrznej stronie okładki; przekreślone numery 1308 VII 8 na wklejce oraz czytelny na stronie tytułowej.

PAU St.Dr. 11827

Prow.: na grzbiecie nalepka z numerem 23305, na wewn. okładce 23.305/65–8; odręczny zapis Marszałkowicz; odręczna strona tytułowa, pieczętka Biblioteka Akademii Umiejętności w Krakowie.

11. Torżewski, Józef

Rachmistrz Polski Toiest [!] Zebranie Wszystkich Reguł Arytmetycznych y Algebrycznych z dostatecznymi informacjami y explikacyami Nowo Oyczystym ięzykiem Wydany ... / A Jasnie Oswieconemu Xiążęciu ... Teodorowi Hrabij na Wiśniczu y Jarosławiu Lubomirskiemu ... Przez J. P. Jozefa Torżewskiego Dedykowany. – [Berdyczów] : w Drukarni Berdyczowskiej Fortecy Najswiętszey Panny Maryi ..., 1760. – [3] k., 188 s.; 4°.

Var. A – w tyt. adr. ded.: Teodor Lubomirski; dodatkowo ded. na s. (a2) podpis. krypt.: A. O. (i.e. wg Estr.: Autor Operis).

Estr. XV–XVIII, 31, 260.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 2, 9.

Prow.: pieczętka: Z księgozbioru Cypriana Walewskiego; pieczętka: Biblioteka Akademii Umiejętności w Krakowie; na grzbiecie nalepka z nr 8466; na wewn. okładce 8466/48–8; nieczytelny, lekko zamazany podpis.

PAU St.Dr. 6431

Obywatel w zamysłach. – Berdyczów, [bez wydawcy], 1790. – 196 s., 8°.

[Wariant A].

Strony 1–6 paginowane liczbami rzymskimi, a strony 17–196 arabskimi. Stąd pomyłka u Estr., który podaje, że dzieło to ma XVI, 196 stron.

Fikcyjny adres wydawniczy, właściwe miejsce druku: Warszawa : Michał Gröll (Ogłosz. prasowe 2).

Wariant A – Józef Szczepaniec określa wariantem A edycję z 1790 roku; różnica między wariantami polega na zmienionej karcie tytułowej – wariant B z tytułem „Pan Podczaszy w Zamysłach” (wydanie tytułowe).

Estr. XV–XVIII, 23, 239.

Ogłoszenia prasowe 2, 4031.

Reedycje tytułowe druków w Polsce XVIII wieku : zarys problematyki i bibliografia / Józef Szczepaniec. Ze Skarbcza Kultury. Z. 1 (10). – Wrocław 1957, s. 84 nr 45

Prow.: Cyprian Walewski.

PAU St.Dr. 11947

Korrespondencya Jednego Obywatela z Podkomorzym Pewnego Woiewództwa, z okoliczności przysłego Rządu ; Y Uwagi Nad nią z odpowiedzią iednego nieparcyalnego Arbitra. – [Warszawa?] : [Drukarnia Misjonarzy?], [około I 1790]. – 103, [1 cz.] s.; 8°.

[Wariant C].

Autor według NKor.

Joanna Krauze-Karpińska przypisuje tę broszurę Drukarni Misjonarzy „nie przed 31 I 1790” z zastrzeżeniem „Ekspensa 31 I 1790 ... są bardzo nieprecyzyjne dlatego identyfikacja nie do końca pewna”. Według Józefa Wanata druk ten został opublikowany w oficynie karmelitów bosych w Berdyczowie w 1789 roku.

Wariant C: odmienna forma kustoszy od Wariantów A i B na stronach: 20 „daley”, 24 „winne”, 27 „tylko”, 29 „w De-”, 64 „do-”, 87 „gdzie”, 98 „Ci”, 102 „bydź”, odmiennie złożone strony: 22 kustosz „dziel-”, 58 „wu”, plus dodatkowe drobne różnice (porównanie ze skanami Biblioteki Instytutu Badań Literackich, UMCS i Książnicy Zamojskiej).

Według notatki współczesnej jest to korespondencya Kołłątaja z podkomorzym lubelskim Tomaszem Dłuskim.

Estr. XV–XVIII, 20, 102.

NKor. – 1963, 5, 130, poz. 18.

Warszawska drukarnia księży misjonarzy 1780–1796 monografia bibliograficzna / Joanna Krauze- Karpińska. – Warszawa 2020, 390.

Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie : działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie / Benignus Józef Wanat. – Kraków 2002, 332.

St.Dr. 557

BARBARA BONAR CHR

PRINTS FROM THE PRINTING HOUSE OF THE CARMEL
OF THE FORTRESS OF THE BLESSED VIRGIN MARY IN BERDYCZÓW
IN THE COLLECTION OF EARLY PRINTS OF THE SCIENTIFIC LIBRARY
OF THE PAAS AND THE PAS IN CRACOW

Key words: Berdyczów, Printing House of the Carmel of the Fortress of the Blessed Virgin Mary, Cyprian Walewski, Eligiusz Suchodolski

SUMMARY

The Early Prints collection of the Scientific Library of the PAAS and the PAS in Cracow contains 12 volumes coming from the Printing House of the Carmel in Berdyczów. There are also two prints with the fake Berdyczów publishing address. This article will showcase the aforementioned prints and present their provenance.